

Міністерство освіти та науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Затверджено

Проректор з наукової роботи
та інновацій

Бояр А. О. _____
«_____» _____ 2016 р.

Затверджено

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації,

проф. Гаврилюк С. В. _____
«_____» _____ 2016 р.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Програма
нормативної навчальної дисципліни

підготовки доктора філософії
галузі знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 Соціальна робота

Луцьк–2016

Програма навчальної дисципліни «Теорія та методологія соціальної роботи»
для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. – 2016 р. –
12 с.

Розробник: Лякішева А.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри
соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки

Рецензент:

Доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки
СНУ імені Лесі Українки

Кузава І.Б.

Програма навчальної дисципліни
затверджена на засіданні кафедри
соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
протокол № ____ від ____ травня 2016 р.

Завідувач кафедри: _____ (Гусак П.М.)

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією педагогічного інституту,
протокол № ____ від ____ травня 2016 р.

Голова науково-методичної комісії _____ (Антонюк В.З.)

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету,
протокол № ____ від _____ 2016 р.

Програма навчальної дисципліни
схвалена науковою радою університету,
протокол № ____ від _____ 2016 р.

© Лякішева А.В., 2016

ВСТУП

Програма нормативної навчальної дисципліни «Теорія та методологія соціальної роботи» складена відповідно до освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 231 Соціальна робота аспірантури СНУ.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес набуття і реалізації професійної компетенції спеціалістів на вивчення основних закономірностей, принципів соціальної роботи, на аналіз підходів та теорій виникнення та розвитку соціальної роботи, на розкриття її напрямів та технологій. Навчальна програма ґрунтується на системному підході до аналізу теорій та закономірностей соціальної роботи і компетентнісному підході до визначення якості підготовки соціальних працівників, здатних здійснювати наукові дослідження.

Вивчення навчальної курсу «Теорія та методологія соціальної роботи» сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх соціальних працівників, їх готовності кваліфіковано і майстерно виконувати свої професійні обов'язки, забезпечить оволодіння сучасними теоретичними і прикладними знаннями, допомагатиме подальшому професійному зростанню в умовах реформування соціальної сфери.

Програма навчальної дисципліни складається з **таких змістових модулів**:

1. «Соціальна робота на сучасному етапі розвитку українського суспільства».
2. «Характеристика базових теорій соціальної роботи».
3. «Роль соціальної роботи в нормалізації відношень між соціально-етичними спільнотами».
4. «Соціальна робота як професійна діяльність».
5. «Характеристика об'єктів соціальної роботи».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Мета** вивчення курсу – засвоєння аспірантами теоретичних та методологічних засад, закономірностей, принципів і методів соціальної роботи, засвоєння знань та навичок реалізації стратегічних напрямів соціальної політики в Україні.

1.2. Головними його **завданнями** є: визначити сутнісні характеристики соціальної роботи; розкрити основні етапи, тенденції, принципи та закономірності розвитку соціальної роботи; розкрити зв'язок соціальної роботи з соціально-економічною і суспільно-політичною структурами держави і суспільства; здійснити аналіз сучасних зарубіжних соціальних теорій; формувати гуманістично орієнтований світогляд як базовий компонентів майбутньої професійної діяльності та процесу їх власної соціалізації; обґрунтувати моделі організації й управління соціальними системами; формувати в аспірантів критичність мислення, вміння переосмислювати історико-соціальне минуле в контексті сучасних умов, сприяючи тим самим успіху в здійсненні ними самостійної науково-дослідної роботи і майбутньої професійної діяльності; підвищення рівня освітньо-наукової готовності соціального працівника до професійної діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні:

знати:

- теоретичні основи соціальної роботи, її основні етапи, тенденції, принципи та закономірності розвитку;
- основні методологічні принципи процесу наукового пізнання у соціальній роботі;
- наукові підходи до застосування форм і методів соціальної роботи з різними категоріями клієнтів;
- суть і структуру процесу соціальної діяльності, особливості, принципи, закономірності, методи і форми її організації;
- наукові основи управління закладами соціальної сфери;
- сутнісні характеристики соціальної роботи як прикладної діяльності (методологію, організаційні аспекти, систему моральних норм, правове регулювання, фахові, особистісні вимоги до соціальних працівників, специфіку суб'єкт-суб'єктних відносин у комунікативних процесах, морально-етичних вимірів фахової діяльності, принципи і форми організації роботи соціальних служб).

вміти:

- застосовувати сучасні методологічні та методичні підходи до аналізу соціальних процесів;
- усвідомлювати мету соціальної діяльності і конкретизувати її у завданнях;

- встановлювати взаємозв'язок соціальної роботи з соціально-економічною і суспільно-політичною структурами держави і суспільства та прогнозувати наслідки;
- здійснювати соціальну діяльність відповідно до закономірностей і принципів соціальної роботи;
- чітко визначити зміст, основні форми та методи соціальної роботи;
- застосовувати набуті знання у практичній соціально-педагогічній діяльності;
- використовувати розмаїття форм і методів соціальних впливів на клієнтів у залежності від життєвих ситуацій;
- аналізувати одержані результати і визначати наступні заходи;
- самокритично ставитися до певних здобутків і недоліків, вживати заходи щодо їх усунення;
- постійно підвищувати свою соціальну культуру;
- використовувати досягнення соціальної науки і практики у своїй діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 6 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Соціальна робота на сучасному етапі розвитку українського суспільства

Тема 1. Предмет соціальної роботи.

Структура і завдання курсу Інституалізація науки про соціальну роботу, взаємодія суспільних запитів і теоретичних пошуків у цьому процесі. Сутність поняття “соціальна робота”. Об’єкт і суб’єкт соціальної роботи. Функції соціальної роботи.

Теоретико-методологічна основа і місце соціальної роботи серед інших наук.

Соціальна робота як наукова галузь і навчальна дисципліна, її зміст, структура, методичні особливості.

Тема 2. Принципи реалізації соціальної роботи.

Роль принципів соціальної роботи в забезпеченні науковості й ефективності соціальної роботи як цілісного механізму, їх групування (на соціально-політичні, організаційні, психолого-педагогічні), зміст основних принципів (гуманізму, демократизму, законності, компетентності, єдності повноважень і відповідальності, комплексного підходу, цілеспрямованості, стимулювання, контролю і перевірки та ін.).

Тема 3. Методи соціальної роботи

Сутність методів соціальної роботи (соціально-економічних, організаційно-розпорядчих, психолого-педагогічних), їх характеристика, взаємозв'язок і творче використання для досягнення спільних цілей і завдань соціальної роботи.

Тема 4. Морально-гуманістичні витоки соціальної роботи.

Гуманізм, його історично мінливий характер. Особливості цього культурницького руху епохи Відродження і Просвітництва. Світоглядний, моральний і правовий аспекти гуманізму. Роль держави і соціальних служб у його забезпеченні. Розширення сфери моральної свободи в регулюванні відносин між людьми за сучасних умов.

Егоїзм і альтруїзм як протилежні принципи поведінки людей. Морально-етичний аспект соціальної роботи.

Тема 5. Генеза соціальної роботи у вітчизняній теорії та практиці.

Соціокультурне підґрунтя виникнення соціальної роботи в Україні. Історичні корені й традиції благодійництва в Україні. Культурно-історичні передумови зародження і розвитку благодійництва в Україні. Соціальне піклування за часів Київської Русі. Благодійна роль Православної церкви.

Соціальний устрій та опікування немічними в Козацькій республіці.

Благодійні функції української громади. Роль народних традицій і звичаїв у регулюванні суспільних відносин, розв'язання соціальних проблем.

Тема 6. Соціальна політика держави як основа діяльності соціального працівника

Різноманіття понять соціальної політики. Сутність соціальної політики держави, напрями та пріоритети її здійснення. Поняття, об'єкт та умови реалізації соціальної політики. Взаємозв'язок соціальної політики та соціальної роботи. Система служб соціальної допомоги населенню.

Змістовий модуль 2. Характеристика базових теорій соціальної роботи

Тема 7. Парадигми та теорії соціальної роботи

Соціальна робота як парадигмальна теорія і практика. Сутність поняття «теорія соціальної роботи». Класифікація теорій соціальної роботи за спорідненістю із соціально-гуманітарними науками: психологічні теорії соціальної роботи, соціологічні теорії соціальної роботи, комплексні (біопсихосоціальні) теорії соціальної роботи. Взаємозв'язок теорії і практики соціальної роботи.

Тема 8. Психологічні теорії соціальної роботи

Психодинамічна теорія соціальної роботи. Напрями розвитку сучасного психоаналізу. Техніки психодинамічної теорії. Біхевіористські і когнітивні теорії соціальної роботи. Гуманістично-екзистенційна теорія соціальної роботи.

Тема 9. Соціологічні теорії соціальної роботи

Системна теорія соціальної роботи. Екологічна теорія соціальної роботи. Використання у соціальній роботі теорії ролей. Соціально-радикальна теорія соціальної роботи.

Тема 10. Комплексні теорії соціальної роботи

Кризове втручання. Положення теоретичної основи кризового втручання. Методи кризового втручання. Зосереджена на завданні теорія соціальної роботи. Етапи діяльності відповідно до зосередженої на завданні теорії соціальної роботи. Сімейна терапія. Напрями сімейної терапії. Психосоціальна

терапія. Соціально-педагогічна теорія соціальної роботи. Компоненти соціально-педагогічної теорії соціальної роботи.

Змістовий модуль 3. Роль соціальної роботи в нормалізації відношень між соціально-етичними спільнотами

Тема 11. Портрет соціального працівника та етичні правила його діяльності

Особливості та характеристика основних напрямків діяльності соціального працівника. Різноманіття функцій соціального працівника. Кодекс етики соціального працівника. Особисті та професійні якості, необхідні для професійної соціальної роботи.

Тема 12. Основи комунікативної діяльності працівника соціальної сфери

Основні поняття теорії мовної комунікації. Правила вступу в контакт. Види слухання. Невербальні засоби спілкування. Мовні тактики переконання.

Тема 13. Особливості консультування в соціальній роботі

Цілі та завдання консультування. Напрямки консультативної роботи в системі соціальної роботи. Принципи консультування. Особистісні якості та професійні вміння консультанта. Типові помилки в консультуванні. Етапи консультативної бесіди. Схема соціальної історії клієнта.

Тема 14. Основи комунікативної діяльності працівника соціальної сфери

Актуальність телефонного консультування. Історія становлення телефонного консультування. Задачі телефонного консультування. Принципи телефонного консультування. Напрями телефонного консультування. Особливості телефонного консультування. Переваги та недоліки телефонного консультування.

Змістовий модуль 4. Соціальна робота як професійна діяльність

Тема 15. Сутність та структура соціальної роботи як професійної діяльності.

Сутність понять «об'єкт», «суб'єкт», «клієнт». Характеристика категорій клієнтів соціальної роботи. Суб'єкти соціальної роботи. Структура соціальної роботи. Класифікація суб'єктів соціальної роботи. Рівні соціальної роботи. Основні напрями, функції, ресурси та ресурсне забезпечення соціальної роботи.

Тема 16. Характеристика методів індивідуальної соціальної роботи

Ведення випадку в соціальній роботі. Процес ведення випадку. Первинне оцінювання і складання плану догляду. Реалізація плану втручання і оцінювання його результатів. Ведення професійних записів. Індивідуальне консультування в соціальній роботі. Специфіка консультування у соціальній роботі. Соціально-психологічне консультування у соціальній роботі. Телефонне консультування в соціальній роботі. Представництво інтересів клієнта в соціальній роботі. Особливості представництва інтересів. Різновиди і стратегії представництва інтересів. Процес індивідуального представництва інтересів. Безпосереднє професійне представництво. Вулична соціальна робота. Призначення вуличної соціальної роботи.

Тема 17. Характеристика методів групової соціальної роботи

Класифікація груп і групові процеси. Різновиди груп у соціальній роботі. Групові процеси і явища. Терапевтичні ефекти групи і групової соціальної роботи. Організація і підготовка групової соціальної роботи. Переговори і узгодження діяльності. Проведення групових занять і зустрічей.

Змістовий модуль 5. Характеристика об'єктів соціальної роботи

Тема 18. Сім'я, яка опинилась у складних життєвих обставинах

Визначення понять «сім'я», «складні життєві обставини», «сім'я, яка опинилась в складних життєвих обставинах». Класифікація сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Соціальні послуги, що надаються сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах та їх спрямованість. Форми соціальної роботи з сім'ями. Технологія надання соціальних послуг сім'ї. Порядок взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями

Тема 19. Діти та молодь як об'єкти соціальної роботи

Сутнісна характеристика поняття «дитина», «діти». Конвенція про права дитини, або «Дитячий закон». Характеристика категорій дітей «групи ризику». Сутність поняття «молодь». Особливості вікової групи. Принципи та завдання реалізації соціальної роботи з молоддю. Основні напрямки роботи соціальних працівників з молоддю. Методи соціальної роботи з молоддю.

Тема 20. Соціально-психологічний портрет людей, які мають функціональні обмеження

Сучасні підходи до визначення поняття «люди, які мають функціональні обмеження». Напрями, принципи, форми та методи соціальної роботи з окремими групами людей з обмеженими можливостями. Реалізація державної політики соціального захисту людей з обмеженими можливостями. Соціальна робота з людьми, які мають фізичні та сенсорні обмеження. Соціальна робота з людьми з проблемами психічного здоров'я. Соціальна робота із розумово відсталими клієнтами, інвалідами.

Тема 21. Соціальна робота з мігрантами, біженцями та особами без постійного місця проживання, учасниками АТО та їх сім'ями

Зміст понять «мігрант», «біженець», «особа без постійного місця проживання», «внутрішньо переселеними». Проблеми мігрантів, біженців та осіб без постійного місця проживання. Завдання соціальної роботи з мігрантами, біженцями і особами без постійного місця проживання, внутрішньо переселеними. Практична соціальна робота з мігрантами та біженцями, внутрішньо переселеними. Вулична соціальна робота як один з методів роботи з особами без постійного місця проживання.

Тема 22. Особливості людей поважного віку

Глобальна тенденція постаріння населення. Психофізіологічні особливості поважної людини. Соціальна робота з людьми зрілого віку. Соціальна робота з клієнтами похилого віку. Соціальний захист людей поважного віку (принципи, напрями роботи, вміння та навички, які необхідні соціальному працівнику з даною групою). Заклади соціального захисту людей

похилого віку в Україні. Соціальне обслуговування громадян похилого віку у територіальних центрах. Мережа будинків- інтернатів в Україні.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік, екзамен.

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Методи та засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, письмові роботи, контрольні роботи, самостійні роботи, комп'ютерне тестування.

5. Список джерел

Основна:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посіб. / Безпалько О. В. – Київ : Центр учбової літератури, 2003. – 134 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / Ольга Володимирівна Безпалько. – Київ : ЦНЛ, 2005. – 176 с.
3. Довідник з соціальної роботи : навчальний посібник / за ред. Л. М. Дунаєвої. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2015. – 402 с.
4. Лукашевич М. П. Теорія і методи соціальної роботи : навч. посіб. / М. П. Лукашевич, І. І. Мигович. – 3-є вид., доп. та перероб. – Київ : МАУП, 2013. – 168 с.
5. Лукашевич М. П. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – 2-е вид. – Київ : Каравела, 2014. – 368 с.
6. Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи / Пейн М. – Київ : [б. в.], 2000. – 456 с.
7. Семигіна Т. В. Робота в громаді: практика й політика : навч. посіб. / Семигіна Т. В. – Київ : Вид. Дім „КМ Академія”, 2004. – 180 с.
8. Соціальна робота : навч. посіб. / К. М. Левківський, В. Л. Кулініченко, В. Є. Слушаєва та ін. – Київ : НТУУ «КПІ», 2011. – 372 с.
9. Соціальна робота: теорії та методи соціальної роботи : у 3-х ч. / Бойко А. М., Бондаренко Н. Б., Брижувата О. С. ; за ред. Т. В. Семігіної, І. М. Григи. – Київ : ВД „Києво- Могилянська Академія”, 2004. – Ч. 2. – 224 с.
10. Социальная работа: теория и практика : учеб. пособ. / отв. ред. Е. И. Холостова, А. С. Сорвина. – Москва : ИНФРА-М, 2011. – 427 с.
11. Теорії і методи соціальної роботи : підручник для студ. вищ. навч. закладів / за ред. Т. В. Семігіної, І. І. Миговича. – 3-є вид. – Київ : Академвидав, 2012. – 328 с.

12. Теорія соціальної роботи : програма навчальної дисципліни / уклад.: Н. Є. Титмошенко. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. – 44 с.

Додаткова:

1. Актуальні проблеми теорії та практики соціальної роботи на межі тисячоліть : монографія / за ред. А. Й. Капської. – Київ : УДЦССМ, 2001. – 344 с.

2. Безпалько О. В. Організація соціально- педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико- методологічні основи : монографія / Безпалько О. В. ; М- во освіти і науки України ; Ін- т проблем виховання Академії педагогічних наук. – Київ : Наук. світ, 2006. – 363 с.

3. Головатий М. Ф. Соціальна політика і соціальна робота : терм.- понятійн. слов. / М. Ф. Головатий, М. Б. Панасюк. – Київ : МАУП, 2005. – 560 с.

4. Гончар Л. К. Соціальні послуги на рівні громади для людей з розумовою відсталістю : посібник для дистанційного навчання / Гончар Л. К. ; Благодійне товариство „ Джерела”. – Київ : [б. в.], 2004. – 80 с.

5. Гуслякова Л. Г. Основы теории социальной работы : учеб. пособ. / Л. Г. Гуслякова, Е.И Холостова. – Москва : ГАСБУ, 1997. – 187 с.

6. Зубкова Т. С. Организация и содержание работы по социальной защите женщин, детей и семьи : учеб. пособ. / Т. С. Зубкова, Н. В. Тимошина. – Москва : Академия, 2003. – 224 с.

7. Інформаційні ресурси України: проблеми державного регулювання : монографія / за ред. О. В. Сосніна ; М- во освіти і науки України ; Український ін- т соціальних досліджень. – К. : УІСД, 2002. – 141 с.

8. Карпенко О. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / Олена Карпенко ; М- во освіти і науки України ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ ; Дрогобичі : КОЛО, 2007. – 369 с.

9. Мережа спеціалізованих формувань центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (станом на 01.12.2008 р.) / [за ред. В. С. Вовка]. – Київ : [Держсоцслужба], 2009. – 15 с.

10. Мигович І. Теорія і методика соціальної роботи / І. Минович, Р. Ісаєв. – Ужгород : [б. в.], 1998. – 27 с.

11. Постанова Кабінету Міністрів України “ Про розвиток центрів соціальних служб для молоді” від 03.10.01 р. №1291 // Нормативно- правове забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді : збірник / упор.: С. В. Толстоухова, А. М. Павленко. – Київ : ДЦССМ, 2002. – С. 38–44.

12. Семигіна Т. В. Робота в громаді та місцеве самоврядування : метод. реком. щодо проведення навч. курсу / Семигіна Т. В. – Київ : НаУКМА, 2002. – 53 с.

13. Сидоров В. Н. Теория и практика групповой социальной работы : учебно- метод. пособ. : у 2– х ч. – Донецк : ДОЦССМ, 2001. – Ч.1. Исходные концепты групповой социальной работы. – 44 с.

14. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [Т. Ф. Алексєєнко, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько та ін.] ; за ред. І. Д. Зверєвої ; М- во освіти і науки України, Ін- т проблем виховання АПН України. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
15. Соціальна термінологія : словник- довідник / П. М. Василенко, В. С. Васильченко, В. М. Галицький, П. В. Швець. – Київ : Знання України, 2007. – 368 с.
16. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко ; за заг. ред. І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – Київ : Наук. світ, 2003. – 233 с.
17. Соціальна робота з дітьми, молоддю, жінками, різними категоріями сімей : аналітичний звіт щодо діяльності центрів соціальних служб для молоді / упор. Р. Г. Драпушко, С. В. Толстоухова, О. К. Шатохіна, Л. І. Шамрай. – Київ : [б. в.], 1999. – 140 с.
18. Соціальна робота : короткий енциклопедичний словник : [в 7 ч.] / [В. П. Андрущенко, В. П. Бех, В. А. Башкірєв та ін.] ; за ред. С. В. Толстоухової. – Київ : ДЦССМ, 2002. – Ч. 4. – 536 с.
19. Соціальна робота в територіальній громаді м. Києва: досвід 2004 року : нариси практиків / під ред. К. С. Шендеровського, І. Я. Ткач, К. В. Савченко. – Київ : КГМЦССМ, 2004. – 217 с.
20. Социальная работа : словарь- справочник / сост. Е. П. Агапов, В. И. Агапов, В. Д. Альперович и др. ; под. ред. В. И. Филоненко. – Москва : Контур, 1998. – 480 с.
21. Социальная работа : ученик для студентов вузов / под общ. ред. В. И. Курбатова. – Ростов н/Д. :Феникс, 2000. – 576 с.
22. Социальная работа и здравоохранение: 200 основных терминов по- английски и по- русски / [Григорьева Н. С., Соловьев А. В., Чубарова Т. В.] ; под общ. ред. Н. С. Григорьевой. – Москва : Альфа-Принт, 1996. – 50 с.
23. Соціальні служби – родині: розвиток нових підходів в Україні / за ред. І. М. Григи, Т. В. Семигіної. – Київ : [б. в.], 2002. – 128 с.
24. Соціальний супровід сімей, які опинились в складних життєвих обставинах : метод. посіб. / [І. Д. Зверєва, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та ін.] ; за ред. І. Д. Зверєвої. – Київ : Держсоціслужба, 2006. – 104 с.
25. Створення та соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу : навч.- метод. комплекс / [Г. М. Лактіонова, Ж. В. Петрочко, А. В. Калініна та ін.] ; за ред. Г. М. Лактіонової, Ж. В. Петрочко. – Київ : Наук. світ, 2006. – 270 с.
26. Теория и методика социальной работы : учеб. пособ. : у 2– х ч. – Москва : Союз, 1994. – Ч. II. – 199 с.
27. Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт : у 2– х ч. / ред. Т. Ф. Яркіна. – Москва ; Тула : [б. и.], 1993. – Ч. I. – 460 с.
28. Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт : у 2– х ч. / ред. Т. Ф. Яркіна. – Москва ; Тула : [б. и.], 1993. – Ч. II. – 390 с.

29. Теория и методика социальной работы : краткий курс / под ред. В. И. Жукова. – Москва : Союз, 1994. – 192 с.
30. Технології соціально- педагогічної роботи : навч. посіб. / за заг. ред. А. Й. Капської. – Київ : [б. в.], 2000. – 372 с.
31. Трубавіна І. М. Соціально- педагогічна робота з неблагополучною сім'єю : навч. посіб. / Трубавіна І. М. – Київ : [б. в.], 2002. – 132 с.
32. Трубавіна І. М. Методи вивчення сім'ї / І. М. Трубавіна, Н. А. Бугаєць. – Київ : [б. в.], 2001. – 76 с.
33. Фирсов М. В. История социальной работы в России : учеб. пособ. для студ. / Фирсов М. В. – Москва : ВЛАДОС, 2001. – 256 с.
34. Фирсов М. В. Теория социальной работы : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / М. В. Фирсов, Е. Г. Студенова. – Москва : ВЛАДОС, 2001. – 432 с.
35. Форми і методи соціальної роботи в системі центрів соціальних служб для молоді / за заг. ред. С. В. Толстоухової, І. М. Пінчук. – Київ : УДЦССМ, 2000. – 128 с.
36. Шмелева Н. Б. Формирование и развитие личности социального работника как профессионала : учеб. пособ. / Наталья Борисовна Шмелева. – Москва : Дашков и К, 2006. – 194 с.